

Kiosken

De kiosk was ooit een veelvuldig voorkomend element in het stadsbeeld. Ook in Oostende stonden destijds heel wat kiosken. Zowat elke wijk of buurt had zijn eigen kiosk, want het beschikken over een kiosk bleek een must te zijn. Meestal waren dat voor Oostende geen vaste constructies maar tijdelijke kleine houten kiosken, die voor de duur van het seizoen - de periode van Pasen tot september - op belangrijke plaatsen in de stad werden opgetrokken. Ooit stond er een kiosk :

- op het Leopold I-plein (Gemeenteplein)
- op het Ernest-Feysplein (Vandersweeplein)
- in de Raversijdestraat
- in het Maria-Hendrikapark
- aan het Zeeliedenmonument (Vlaggestok)
- op de zeedijk van Mariakerke
- ter hoogte van het Casino-Kursaal
- op Petit Paris.

Op vandaag telt onze stad nog twee kiosken, een kiosk in eclectische stijl op het Wapenplein en een kiosk in het Leopoldpark. Het zijn beide vaste constructies.

In de 19de eeuw vormden concerten, theater, ceremonieën, optochten en herdenkingsplechtigheden de pijlers van een associatief gemeenschapsleven, dat zich voedde aan allerlei festiviteiten met openbaar karakter. Officiële evenementen, parades, defilés en folkloristische optochten waren toen en eigenlijk nu nog ondenkbaar zonder muzikale omlijsting of opluistering. De muziek had een zeer belangrijke plaats in het dagelijkse leven, in het bijzonder wat de openluchtmanifestaties betrof. Over het hele land traden allerlei muziekverenigingen op, zoals fanfares, harmonieën en zanggezelschappen. Het is in deze context dat omstreeks 1830 de eerste kiosken verschenen onder de vorm van overdekte houten podia. Het waren toen nog geen vaste constructies maar tijdelijke kiosken, die voor de bepaalde periode werden opgetrokken in parken en op pleinen of markten.

In de steden waar zich een intense muzikale activiteit ontplooidde, verschenen vanaf 1840 de vaste kiosken, een fenomeen dat vanaf dan

gestadig toenam, om tussen 1880 en 1914 zijn hoogtepunt te bereiken. Dat verschijnsel was niet typisch voor België, maar kwam ook ver buiten onze landgrenzen voor. Wij mogen zelfs stellen dat heel de westerse wereld werd geconfronteerd met het verschijnen van de kiosk.

De kiosk wordt vanaf dan een plaats van spontane convergentie van de gemeenschap. Elke stad, elk dorp wilde over een kiosk beschikken, symbool voor actieve lokale verenigingen en embleem van een nieuwe muzikale kunst.

Dit resulteerde in een amalgaam van kiosken opgetrokken in de meest diverse vormen en materialen, weliswaar allemaal met een identieke drieledige architecturale structuur.

De kiosk als gebouwtje is uiteraard een veel ouder verschijnsel.

Het woord kiosk is afkomstig van het Turks 'kioshk', wat tuinpaviljoen betekent. De 'kioshk' was veel voorkomend in de Ottomaanse cultuur. Welke sultan liet er geen kiosken oprichten ter verfraaiing van de parken, tuinen en terrassen van zijn serail?

Alhoewel de Turken er veelvuldig gebruik van maakten, zijn ook zij niet de uitvinders van het kioskgebouwtje. De Ottomanen namen het bij de inname van Constantinopel op hun beurt over van de Byzantijnse cultuur, die het principe van de Chinese kiosk op hun beurt in hun cultuur hadden geassimileerd.

Het inplanten van kiosken in tuinen gaat terug tot de Egyptische oudheid. De Egyptische tuinkiosken waren kleine vierhoekige paviljoentjes bestaande uit verscheidene niveaus, die werden gebruikt als rustplaats en gebeds- en meditatieplaats.

Wij kunnen stellen dat door de geschiedenis heen de meest diverse culturen de kiosktraditie hebben overgenomen maar er een eigen interpretatie aan gaven. Terwijl bijvoorbeeld de Egyptische kiosk een spirituele, religieuze en meditatieve functie vervulde, was diezelfde kiosk in de Perzische cultuur louter decoratief.

De kiosk zoals wij die op vandaag nog aantreffen op markten, pleinen en in parken vindt zijn oorsprong in die tuinpaviljoentjes, meer bepaald in de paviljoentjes of priëlen die in de 18de eeuw werden opgetrokken in tuinen en parken en waar ook werd gemusiceerd. Met de kiosk wordt aldus de traditie van de 18de eeuwse priëlen

verdergezet, met dat verschil dat in de 18de eeuw kleine muziekensembles optraden voor een beperkte groep geprivilegieerden uit hoge kringen, terwijl nu muziekverenigingen concernerden voor alle sociale klassen en zorgen voor een collectief vertier.

Al gauw verwierf de kiosk een karakteristieke architectuur, die weinig zal evolueren, in tegenstelling tot het decoratieve gedeelte dat afhankelijk van diverse factoren oneindig veel variaties vertoont.

In België zouden de eerste kiosken verschenen zijn in het oosten van ons land, in die regio's die grenzen aan Duitsland en in de Ardennen, groot producent van gietijzeren straatmeubilair.

De expansie van de kiosk tegen het einde van de jaren 1800 blijkt ook sterk verbonden te zijn met het opkomende toerisme. Teneinde de toeristen te blijven lokken en te voldoen aan een zekere behoefte van exotisme worden kiosken opgetrokken om een aangenaam verblijfskader te scheppen. Het is dan ook in dat perspectief dat de grote opgang van kiosken tot in de jaren 1920 aan de Belgische kust en in de thermale oorden moet worden gesitueerd.

Het volgen van een kuur, hetzij aan de kust, hetzij in een thermaal oord ergens in de Ardennen, hield zowel het zuiveren van het lichaam in, als het zoeken naar een geestelijk evenwicht.

Naast baden al of niet in zee, wandelen, sport en spel, maakte het bijwonen van concerten en culturele activiteiten deel uit van het dagelijkse programma van de kuurgasten. Uiteraard leende een kiosk zich daar uitstekend toe.

De eerste gebruikers van de kiosken waren niet de muziekverenigingen maar de militaire muziekkapellen.

Elk garnizoen beschikte over zijn eigen muziekkapel.

Ook Oostende beschikte over een garnizoen met een eigen muziekkorps.

Die militaire muziekkapellen waren bij elke plechtigheid van de partij.

Het is in eerste instantie via de militaire muziekkorpsen dat de gewone man uit de straat het plezier van de muziek leert ontdekken.

Zoals reeds aangehaald speelde de muziek een steeds grotere maatschappelijke rol in het dagelijkse leven. Feesten van welke aard ook,

officiële ceremonieën, optochten, parades, kermissen, herdenkingsplechtigheden, sportmanifestaties, historische stoeten, waren ondenkbaar zonder de aanwezigheid en medewerking van militaire muziekkorpsen.

Dit had tot gevolg dat andere muziekverenigingen werden opgericht en reeds bestaande niet-militaire muziekensembles zich meer en meer gingen profileren.

Men leefde toen in een tijd dat men zich op zijn zondags kleepte en zich opmaakte om met het gezin of met vrienden die concerten van de fanfares, harmonieën en koren bij te wonen, te wandelen in het park en elkaar rond de kiosk te ontmoeten om te praten.

De impact van de muziek en van de kiosk, moet wel degelijk zeer groot zijn geweest als wij vaststellen dat industriëlen zelfs binnen hun bedrijf kiosken lieten oprichten, muziekverenigingen stichtten, ja zelfs muziekonderricht gaven.

Voorheen waren dat ondenkbare vormen van vertier die nu de harde levensomstandigheden van de arbeiders gevoelig verlichten.

Vergeten wij echter ook niet de keerzijde van de medaille.

Fabrieksdirecteurs waren geen grote filantropen.

Zij gingen op die manier te werk met de bedoeling de vaak bitsige sociale strijd van dat moment in te dijken en hun arbeiders onder hun gezag te houden.

De kiosk als middel om je personeel te lijmen.

Na de Eerste Wereldoorlog neemt het maatschappelijk, sociaal en cultureel belang van de kiosken zienderogen af. Naast de economische recessie tekenden zich aan de horizon maatschappelijke vernieuwingen af, die de doodsteek zouden betekenen van de kiosk en het maatschappelijk sociaal leven dat zich rond de kiosk had ontwikkeld.

Radio en grammofoonplaat doen beetje bij beetje hun intrede in het gezin. Nieuwe vormen van vertier en amusement zowel op cultureel vlak - denk aan de groeiende interesse voor de bioscoop, als op sportief of toeristisch vlak winnen veld. Sociale verworvenheden zoals het betaald verlof zorgen ervoor dat de werknemers hun horizon kunnen verruimen en steeds meer afstand nemen van hun vertrouwde kiosk, ooit eens de spil waar rond hun sociaal leven zich afspeelde.

Een uitzondering op de regel vormden de thermale oorden waar de kiosken iets langer hun rol vervulden.

Die progressieve vervreemding van de kiosk ten gevolge van de opeenvolging van nieuwe maatschappelijke en sociale vernieuwingen, samen met een voortdurende technische evolutie op het vlak van communicatie en muziek hebben ervoor gezorgd dat vandaag tal van kiosken uit het stadsbeeld zijn verdwenen omdat ze als overbodig werden beschouwd.

Onderzoek leert dat er van de 300 kiosken die ooit in het Franstalige landsgedeelte stonden opgesteld – voor Vlaanderen blijkt er geen dergelijke studie voorhanden te zijn – er nog slechts 86 bewaard zijn gebleven. Een teken aan de wand.

De belangrijke rol van de kiosk voor onze voorouders uit de 19de, begin 20ste eeuw indachtig zijnde, dringt dan ook de tijd om dringend werk te maken van dat stukje van ons patrimonium, willen wij de kiosken opnieuw naar waarde schatten en voorkomen dat zij definitief uit het stadsbeeld verdwijnen.

Vincent Duflou